

Rafał Rybicki

„Porozumienia pokojowe po 1945 roku z perspektywy prawa międzynarodowego”

Streszczenie pracy doktorskiej.

Przedmiotem niniejszej pracy jest analiza porozumień pokojowych zawartych po 1945 roku, jako instytucji prawa międzynarodowego, w tym ustalenie zakresu znaczenia pojęcia porozumienia pokojowego i ukazanie roli porozumień pokojowych we współczesnym prawie międzynarodowym.

Porozumienie pokojowe, jest rodzajem umowy międzynarodowej, mającej na celu przejście przez strony ze stanu wojny do stanu pokoju oraz ustanowienie normalnych relacji między stronami. System pokoju z kolei, to kompleks uregulowań prawnych i instytucji mających na celu ustanowienie i utrzymanie pokoju na jakimś obszarze. W pracy omówione zostały także inne niż porozumienie pokojowe, lecz pokrewne, instytucje prawa międzynarodowego, takie jak rozejm i zawieszenie broni. Porozumienia pokojowe nie są w stanie funkcjonować w próżni, a proces pokojowy jest niezwykle skomplikowaną konstrukcją, której punktem kulminacyjnym może (choć nie zawsze musi) być zawarcie porozumienia pokojowego.

Praca przedstawia kwestię porozumień pokojowych w kontekście wybranych zagadnień prawa traktatów, co obejmuje zagadnienia takie jak forma porozumień pokojowych, szczególnie tryb ich negocjowania i zawierania (w tym udział podmiotów trzecich), wejście w życie porozumień pokojowych oraz ich ewentualne wygaśnięcie, a także kwestie związane z nieważnością porozumień (ze szczególnym uwzględnieniem zagadnienia traktatów narzuconych), możliwością zgłaszania przez strony zastrzeżeń do porozumień pokojowych (bądź jej brakiem) oraz interpretacją porozumień pokojowych.

Charakterystyczny przedmiot regulacji porozumień pokojowych obejmuje zazwyczaj postanowienia dotyczące aspektów militarnych, postanowienia terytorialne i dotyczące granic, postanowienia dotyczące ludności, postanowienia dotyczące spraw finansowych i gospodarczych, w tym reparacji wojennych, postanowienia dotyczące osądzenia zbrodniarzy wojennych, postanowienia ustrojowe, postanowienia dotyczące implementacji porozumienia pokojowego i tworzenia komisji wspólnych. Specyficzna treść normatywna porozumienia pokojowego jest – obok swoistego celu – jedną z cech charakterystycznych umów międzynarodowych tego rodzaju.

Autor omawia również kwestię strony podmiotowej porozumień pokojowych. Oprócz kwestii związanych z podmiotowością prawnomiędzynarodową i zdolnością traktatową podmiotów będących stronami porozumień pokojowych (obok państw występuje tu często strona wojująca – jest to charakterystyczne dla porozumień kończących konflikty o charakterze niemiędzynarodowym) omówione zostało charakterystyczne dla porozumień pokojowych zagadnienie udziału podmiotów trzecich – świadków i gwarantów porozumienia.

W pracy podjęto zagadnienia rozstrzygania sporów wynikłych na tle interpretacji i stosowania porozumień pokojowych. Zważywszy na fakt, że stronami porozumień pokojowych są zazwyczaj podmioty, których interesy są jawnie sprzeczne, wyniknięcie sporu związanego z zawartym porozumieniem, jego interpretacją i stosowaniem nie jest niczym niezwykłym. Sposoby rozstrzygania sporów na tle porozumień pokojowych obejmują m.in. arbitraż międzynarodowy, komisje ds. roszczeń oraz oddanie sporu pod rozstrzygnięcie Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. W rozprawie przedstawiono najciekawsze przypadki realnie zaistniałych sporów międzynarodowych na tle interpretacji i stosowania porozumień pokojowych, wraz z omówieniem zapadłych rozstrzygnięć organów międzynarodowych, a także kwestie związane z udziałem społeczności międzynarodowej w procesach implementacyjnych porozumień pokojowych. Udział ten może przyjąć różne formy, w zależności od intensywności zakładanych działań. Przegląd praktyki ostatnich kilkudziesięciu lat unaocznia, że swoista eksternalizacja (zaangażowanie podmiotów niebędących stronami porozumień pokojowych w proces ich wykonywania) stanowi charakterystyczną cechę porozumień pokojowych.

Tematyka porozumień pokojowych jest nie tylko niezmiernie ciekawa, lecz także aktualna. Każdego roku na świecie toczy się przynajmniej kilkanaście poważniejszych i kilkadziesiąt pomniejszych konfliktów zbrojnych. W przypadku dużej części z nich, równoległe do działań zbrojnych toczą się rozmowy pokojowe, które zaowocować mogą zawarciem porozumienia pokojowego. Porozumienia pokojowe będą funkcjonować w obrocie międzynarodowym tak długo, jak długo toczony będą wojny. Oznacza to, że niezależnie od tego, jak ukształtowane będzie w przyszłości prawo międzynarodowe, porozumienia pokojowe będą jedną z jego instytucji.